

Maorové

Vůbec prvním člověkem, který prý spatřil Nový Zéland, a prvním Maorem, o němž jsou záznamy, byl legendární mořeplavec Te Kupe. Ten asi kolem roku 800 na své kánoi vyrazil z Hawaiki, pravděpodobně ostrova v blízkosti Tahiti – o jeho poloze se historici dodnes přou – a bez kompasu nebo jiných navigačních přístrojů doplul na západ Tichého oceánu k dnešnímu Severnímu ostrovu. Neobydlenou zemi nazval Aotearoa – Země dlouhého bílého oblaku. Dnešní Polynésané, jimž se až později začalo říkat Maoři, připluli a osídlili zemi v několika vlnách přibližně od roku 1000. Kromě netopýrů tenkrát v Aotearoře nežili žádní savci. Noví imigranti a později i evropští přistěhovalci tady proto vysadili krysy, králíky a psy, kteří v nedotčené přírodě napáchali nepředstavitelné škody. Maoři zanedlouho vyhubili i třímetrového nelétavého ptáka jménem moa a vypálili obrovské plochy lesa. Zpočátku když bylo dost půdy pro každého osadníka, žili Maoři v relativním míru. O několik století později se rozmohly územní války mezi jednotlivými kmeny a s nimi i kanibalismus. Maoři jsou dnes typickým obrazem kdysi tak hrdého národa a brzy dopadnou jako američtí Indiáni nebo původní obyvatelé Austrálie. Skutečným faktem však je, že i přes mnohé sociální problémy od alkoholismu až po nezaměstnanost stoupá zájem o maorskou kulturu a jejich počet rychle roste. Dnes žije na Novém Zélandu přes 400 000 Maorů.

Prvním Evropanem, který spatřil Zemi dlouhého bílého oblaku, byl roku 1642 holandský mořeplavec Abel Tasman. Spolu s Antarktidou šlo o poslední větší neobjevenou pevninu. Mnoho vědců v té době věřilo, že na jižní polokouli musí existovat tzv. Velký jižní kontinent, který vyvažuje velké pevniny na severní polokouli. Jejich dohady však Tasman nerozřešil. Když poprvé přistál, tamní Maoři zabili 4 jeho námořníky a překvapený kapitán nařídil návrat do Indonésie. Novou zemi pojmenoval Nieuw Zeeland po své domovské provincii v Holandsku. Kdyby ji tenkrát zabral jako královskou kolonii, možná by dnes na Novém Zélandu byla oficiální řeč holandština. Zastánce Velkého jižního kontinentu vyvedl z omylu až James Cook, když v roce 1769 přistál u východního mysu na Severním ostrově a prohlásil zemi za britskou kolonii. I když také došlo ke konfliktům mezi jeho posádkou a domorodci, časem se spřátelil s několika maorskými kmeny. Po svém odjezdu popsal Cook Nový Zéland jako čarovnou zemi s hojností ryb a lesů, což sem přilákalo tisíce dalších evropských osadníků. Obrovské potíže přišli, když Evropané prodali Maorům první muškety. Potom se znepřátelené kmeny začaly vyvrážet tak efektivně, že hrozilo vyhlazení celých klanů, když maorská populace klesla na pouhých 40 000. Spory vznikaly i mezi Maory a evropskými přistěhovalci, kteří jim zabírali půdu pro své nové farmy. Dnes se tyto majetkové konflikty přešetřují u soudu a Maoři často dostávají své pozemky zpět.

Tvář tetovaného maorského náčelníka byla vždy hrdou ikonou na bankovkách, poštovních známkách i státním znaku. Muži se většinou tetovali na obličej, ženy pak na rtech, bradě a prsou. Šlo o velmi bolestivý proces, jež prováděl tohunga ta moko, kněz k tomu určený, a to kostěným dlátkem namáčeným ve směsi sazí a smůly stromů kauri, které muselo proniknout hluboko do masa. Aby bylo toto tetování (moko) vždy dobře viditelné, museli si muži chlup po chlupu vytrhat všechny vousy. Dnes už tato tradice není tolik rozšířená a používají se moderní a méně bolestivé jehly.

Když Velká Británie vstoupila do EU a rozvázala tak tradiční obchodní svazky se svou bývalou kolonií, byla to pro novozélandskou ekonomiku tvrdá rána. Zároveň se však Novozélandané odpoutali od britských tradic a začali se s větším zájmem dívat na kulturu svou vlastní. A maorská kultura a tradice byla a je něco unikátního.

Maoři ve městech se znovu scházejí u marae, v jakýchsi společenských domech s nádherně vyřezávanou výzdobou, kde se diskutuje o problémech jejich komunity a zpívají se tradiční písně. Studenti obou ras se začali znovu učit maorštinu, jazyk, který už téměř vymíral, každý den v televizi běží maorské zprávy a po celé zemi vzniklo přes 400 tzv. kohanga reo, mateřských škol, kde se děti předškolního věku učí maorský jazyk i vše o starých zvycích a tradicích.

Maorské umění

Jde o díla, která nemůžeme jinde na světě vidět. Maorské umění je kmenové umění esoterického charakteru srovnatelné například s uměním Keltů nebo Vikingů. Maoři si neolitickou kulturu kamenného věku přivezli z Polynésie a přizpůsobili si ji.

Umění bylo vyhrazeno jen příslušníkům vyšší společenské vrstvy. Práce se dřevem, kostí a kamenem

byla výhradní záležitost mužů, ženy pracovaly jen s měkkými materiály, jako jsou rostlinná vlákna, vlasy a peří. Maorské řezby nikdy nemají náboženský smysl a zobrazují legendární nebo skutečné předky. S pomocí primitivních nástrojů z kamene, kostí a mušlí stavěli Maori bohatě zdobené kanoe, obecní domy a domy na skladování potravin. Mistrovství dosáhlo maorské umění v osobních ozdobách, které byly nepostradatelné pro náčelníky a výše postavené příslušníky kmene. Jednalo se o přívěsky na krk, náušnice, hřebeny do vlasů a zdobené osobní zbraně (mlaty, oštěpy a sekery), které byly jako amulety předávány z pokolení na pokolení. Řezbářská tradice je stále živá a tvorbě námětově čerpající z maorského umění se dnes věnuje více řezbářů nemaorského původu.